ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
10 Ιανουαρίου 1985 *

Στην υπόθεση 229/83

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Cour d'appel του Poitiers προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Association des Centres distributeurs Édouard Leclerc, έδρα Παρίσι,

SA Thouars Distribution & autres, έδρα Sainte-Verge,

και

Sàrl « Au blé vert », έδρα Thouars,

Georges Lehec, κατοίκου Auxerre,

SA Pelgrim, έδρα Thouars,

Union syndicale des libraires de France, έδρα Παρίσι,

Ernest Marchand, κατοίκου Thouars,

Jeanne Demée, το γένος Palluault, κατοίκου Thouars,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 3, στοιχείο στ, και 5 της Συνθήκης ΕΟΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

συγκείμενο από τους Mackenzie Stuart, πρόεδρο, G. Bosco και K. Κακούρη, προέδρους τμήματος, A. O'Keeffe, T. Koopmans, U. Everling, K. Bahlmann, Y. Galmot και R. Joliet, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Darmon
γραμματέας: J. A. Pompe, βοηθός γραμματέας

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

ΑΠΟΦΑΣΗ

Περιστατικά

Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, η εξέλιξη της διαδικασίας, καθώς και οι παρατηρήσεις που κατατέθηκαν δυνάμει του άρθρου 20 του πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου ΕΟΚ συνοψίζονται ως εξής:

1. Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

1.1. Ο γαλλικός νόμος 81-766 της 10ης Αυγούστου 1981 ορίζει ότι

— οι εκδότες ή εισαγωγείς βιβλίων οφείλουν να καθορίζουν τιμή πωλήσεως στο κοινό των βιβλίων που εκδίδουν ή εισάγουν·

— οι λιανοπωλητές οφείλουν να πωλούν με πραγματική τιμή πωλήσεως στο κοινό, η οποία κυμαίνεται μεταξύ του 95 και 100 % της καθοριζόμενης από τον εκδότη ή τον εισαγωγέα τιμής. Η αρχή αυτή δεν ισχύει για τις ενώσεις, σκοπός των οποίων είναι η διευκόλυνση της αγοράς σχολικών βιβλίων, ούτε για τα βιβλία που αγοράζουν το Δημόσιο, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοικήσεως, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και τα ιδρύματα ερευνών και επαγγελματικής εκπαιδεύσεως, οι αντιπροσωπευτικές συνδικαλιστικές οργανώσεις, οι επιτροπές επιχειρήσεων ή οι δημόσιες βιβλιοθήκες·

— οι λιανοπωλητές έχουν τη δυνατότητα να πωλούν με τιμές κατώτερες από αυτές που καθορίζονται σύμφωνα με την προηγούμενη διάταξη τα βιβλία που έχουν εκδοθεί ή εισαχθεί πριν από δύο τουλάχιστον έτη, εφόσον τα έχουν προμηθευτεί για τελευταία φορά πριν από έξι τουλάχιστον μήνες·

— όταν ένα βιβλίο εκδίδεται για να διατεθεί στο εμπορικό κύκλωμα μέσω μεσιτείας, συνδρομής ή αλληλογραφίας, η τιμή του καθορίζεται ελεύθερα ή όχι από τον εκδότη, ανάλογα με το αν η έκδοση πραγματοποιείται 9 περίπου μήνες μετά τη διάθεση προς πώληση της πρώτης έκδοσης·

— όταν η εισαγωγή αφορά βιβλία που έχουν εκδοθεί στη Γαλλία, η τιμή πωλήσεως στο κοινό που καθορίζει ο εισαγωγέας είναι τουλάχιστον ίση με εκείνη που έχει καθορίσει ο εκδότης.

Το Décret 81-1068 της 3ης Δεκεμβρίου 1981, που θεσπίστηκε κατ' εφαρμογή του προαναφερθέντος νόμου, διευκρινίζει ότι θεωρείται ως εισαγωγέας, κατά την έννοια του Décret, ο κύριος αντιπρόσωπος των εισαγόμενων βιβλίων, ο οποίος έχει την προβλεπόμενη από το νόμο της 21ης Ιουνίου 1943 υποχρέωση. Ο νόμος αυτός υποχρεώνει τους εκδότες ή τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που υπέχουν θέση εκδότη (κύριους αντιπρόσωπους εισαγόμενων έργων) να καταθέτουν ένα αντίτυπο στην Υπηρεσία Καταθέσεων του Υπουργείου Εσωτερικών.

1.2. Τα « Centres Leclerc » είναι καταστήματα λιανικής πωλήσεως, αρχικά ειδικευμένα στα είδη παντοπωλείου, οι δραστηριότητες των οποίων επεκτάθηκαν μεταξύ άλλων και στην πώληση βιβλίων. Έχουν τη φήμη ότι ακολουθούν πολιτική χαμηλών τιμών.

Η ανήκουσα στην Association des Centres distributeurs Édouard Leclerc [Ένωση Κέντρων Διανομής Édouard Leclerc] εταιρία Thouars Distribution πωλούσε τα βιβλία σε τιμές κατώτερες από εκείνες που απορρέουν από την προαναφερθείσα νομοθετική ρύθμιση. Ορισμένοι βιβλιοπώλες, καθώς και η συνδικαλιστική ένωση βιβλιοπωλών Γαλλίας [Union syndicale des libraires de France] υπέβαλαν ενώπιον του προέδρου του Tribunal de grande instance του Bressuire, προκειμένου να κρίνει ως εμποροδίκης, αίτηση για τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων κατά της εταιρίας Thouars Distribution, η οποία προσεπικάλεσε την Association des Centres distributeurs Édouard Leclerc με σκοπό την έκδοση κοινής Διάταξης. Ο εν λόγω δικαστής απαγόρευσε στο Centre Leclerc επί χρηματική ποινή να πωλεί τα βιβλία σε τιμές που δεν συμβιβάζονται με το νόμο της 10ης Αυγούστου 1981.

1.3. Το Cour d'appel του Poitiers, ενώπιον του οποίου άσκησε έφεση η Association des Centres distributeurs Édouard Leclerc, έκρινε ότι έπρεπε να εξεταστεί αν ο νόμος της 10ης Αυγούστου 1981 είναι ικανός να θίξει τις κοινοτικές διατάξεις περί των όρων του ανταγωνισμού εντός της Κοινής Αγοράς και αν οι σημαντικοί περιορισμοί που ο εν λόγω νόμος επιβάλλει στον ανταγωνισμό δεν συνεπάγονται νόθευση του ανταγωνισμού.

Με απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 1983, το Cour d'appel του Poitiers εξαφάνισε τις Διατάξεις ασφαλιστικών μέτρων του προέδρου του Tribunal de grande instance του Bressuire, ανέβαλε την έκδοση οριστικής απόφασης και, σύμφωνα με το άρθρο 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

Τα άρθρα 3, στοιχείο στ, και 5 της Συνθήκης ΕΟΚ έχουν την έννοια ότι απαγορεύουν στα κράτη μέλη τη θέσπιση, με νομοθετική ή κανονιστική πράξη, συστήματος που να υποχρεώνει τους λιανοπωλητές να πωλούν τα βιβλία που εκδίδονται στα κράτη αυτά ή που εισάγονται σ' αυτά, ιδίως από τα λοιπά κράτη μέλη, στην τιμή που καθόρισε ο εκδότης ή ο εισαγωγέας, χωρίς να είναι δυνατή η εφαρμογή έκπτωσης τιμής μεγαλύτερης από 5 %;

1.4. Η απόφαση του Cour d'appel του Poitiers πρωτοκολλήθηκε στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 10 Οκτωβρίου 1983.

Σύμφωνα με το άρθρο 20 του πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου ΕΟΚ, κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις η Association des Centres distributeurs Édouard Leclerc, εκπροσωπούμενη από τον Philippe Jousset, δικηγόρο Laval, η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Jean-Paul Costes, για λογαριασμό του γενικού γραμματέα της Διυπουργικής Επιτροπής για τα ζητήματα Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας, και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον Daniel Jacob, μέλος της νομικής της υπηρεσίας, επικουρούμενο από τη Nicole Coutrelis.

Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή και μετά από ακρόαση του γενικού εισαγγελέα, το Δικαστήριο αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων. Κάλεσε πάντως τους διαδίκους στην κύρια δίκη, τη Γαλλική Κυβέρνηση και την Επιτροπή να απαντήσουν εγγράφως σε ορισμένες ερωτήσεις.

2. Γραπτές παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο

2.1. Η *Association des Centres distributeurs Édouard Leclerc* παρατηρεί ότι οι έμποροι που επιθυμούν να εφαρμόσουν τη μέθοδο πωλήσεως του Édouard Leclerc αναλαμβάνουν τη συμβατική υποχρέωση να μην εφαρμόζουν σε καμία περίπτωση εμπορικό περιθώριο ανώτερο από αυτό που συνιστά η Association, ύψους 18 % για τις πωλήσεις βιβλίων και εξομοιούμενων ειδών. Ο νόμος της 10ης Αυγούστου 1981 έχει ως συνέπεια η εν λόγω ρήτρα περιορισμού των περιθωρίων να γίνει ανενεργή.

Ο νόμος αυτός είναι ασυμβίβαστος προς τη Συνθήκη ΕΟΚ, επειδή δεν αφήνει στους λιανοπωλητές παρά ελάχιστα περιθώρια, στο πλαίσιο των οποίων είναι αδύνατη η άσκηση του ανταγωνισμού μέσω των τιμών, ενώ περιορίζει σημαντικά τον ανταγωνισμό για τα εισαγόμενα βιβλία. Στο στοιχείο στ του άρθρου 3 της Συνθήκης εμπίπτει κάθε πραγματική παρεμπόδιση του ανταγωνισμού, είτε πρόκειται για κατάργηση είτε για περιορισμό ή αλλοίωσή του, όπως άλλωστε προκύπτει και από το άρθρο 85. Αλλά και τα κράτη μέλη οφείλουν δυνάμει του άρθρου 5, να τηρούν το άρθρο 3, στοιχείο στ. Όταν ένα μέτρο περιορίζει σοβαρά τον ανταγωνισμό μέσω του μηχανισμού των τιμών, τίθεται σε κίνδυνο η υλοποίηση των σκοπών της Συνθήκης. Η Association des Centres distributeurs Édouard Leclerc επικαλείται προς υποστήριξη της άποψής της την απόφαση της Επιτροπής, της 25ης Νοεμβρίου 1981, στην υπόθεση VBBB/VBVB (EE L 54 της 25.2.1982, σ. 36), καθώς και την απόφαση του Δικαστηρίου της 25ης Οκτωβρίου 1977 (υπόθεση Metro SB-Großmärkte κατά Επιτροπής και SABA, 26/76, Recueil 1977, σ. 1875).

Εξάλλου, η εκ μέρους των εθνικών αρχών επιβολή κατώτατης τιμής για τα βιβλία είναι αντίθετη προς το άρθρο 30 της Συνθήκης. Δεδομένου ότι ο νόμος της 10ης Αυγούστου 1981 επιτρέπει στον εκδότη ή στον εισαγωγέα να καθορίζει την τιμή πωλήσεως στο κοινό, είναι εύκολο για ένα γάλλο εκδότη, ο οποίος είναι συγχρόνως και εισαγωγέας βιβλίων, να ευνοεί τα έργα που εκδίδει εις βάρος των εισαγόμενων. Αυτό συνεπάγεται κατάσταση μονοπωλίου που παρεμποδίζει το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Κατ' αυτό τον τρόπο, ο γάλλος βιβλιοπώλης, που επιθυμεί να παραγγείλει απευθείας σε βελγικό εκδοτικό οίκο, είναι υποχρεωμένος να αγοράσει με την τιμή που καθορίζει ο γάλλος εισαγωγέας, χωρίς να είναι δυνατό να λειτουργήσει οποιοσδήποτε ανταγωνισμός ως προς τις τιμές. Η κατάσταση αυτή είναι ιδιαίτερα εμφανής στον τομέα των βιβλίων με εικονογραφημένες ιστορίες, καθώς και των λεγόμενων πρακτικών βιβλίων (μαγειρική, κυνήγι, μαστορέματα κλπ.), που αντιπροσωπεύουν το 20 % των πωλήσεων των βιβλιοπωλείων των Centres Leclerc και που συχνά τυπώνονται στο Βέλγιο ή στο Λουξεμβούργο. Επιπλέον, τα Centres Leclerc που βρίσκονται κοντά στα γαλλικά σύνορα είναι αδύνατο να αντιμετωπίσουν με ανταγωνιστικές τιμές τον ανταγωνισμό που αφορά την αλλοδαπή πελατεία τους.

Η Association des Centres distributeurs Édouard Leclerc θεωρεί επομένως ότι ο νόμος της 10ης Αυγούστου 1981 είναι ασυμβίβαστος προς τη Συνθήκη ΕΟΚ και ειδικότερα προς το άρθρο 3, στοιχείο στ, ότι νοθεύει τον ενδοκοινοτικό ανταγωνισμό, ότι συνιστά μέτρο ισοδύναμο προς ποσοτικούς περιορισμούς επί των εισαγωγών αποτελέσματος και ότι η θέσπισή του συνιστά παράβαση του άρθρου 5 της Συνθήκης.

2.2. Η *Γαλλική Κυβέρνηση* παρατηρεί ότι ο νόμος της 10ης Αυγούστου 1981 οδήγησε απλώς στην προσέγγιση του συστήματος σχετικά με την τιμή του βιβλίου στη Γαλλία προς το ισχύον σε όλες τις χώρες της Κοινότητας σύστημα, το οποίο ίσχυε στη Γαλλία από τις αρχές του 20ού αιώνα μέχρι το 1979. Η απόφαση ορισμένων πολυκαταστημάτων στη δεκαετία του 1970 να ασχοληθούν με την πώληση βιβλίων εφαρμόζοντας συστηματικά πολιτική μειώσεως των τιμών κατέληξε το 1979 στην εγκατάλειψη του συστήματος της ενιαίας τιμής. Αποτέλεσμα του γεγονότος αυτού υπήρξε η αποδιοργάνωση γενικά του τομέα της οικονομίας που αφορά το βιβλίο, πράγμα που δεν ήταν ικανοποιητικό για τους εκδότες, τους λιανοπωλητές και το κοινό και υποχρέωσε το δημόσιο να επαναφέρει με νομοθετική πράξη το σύστημα της ενιαίας τιμής του βιβλίου.

Η αναγκαιότητα ενός συγκεκριμένου μηχανισμού σχετικά με τις τιμές του βιβλίου, είτε υπό νομοθετική ή κανονιστική μορφή είτε υπό μορφή συμφωνιών μεταξύ διαφόρων επαγγελματικών κλάδων και εμπορικών συνηθειών, αναγνωρίζεται σε όλα τα κράτη μέλη και στις περισσότερες δυτικές χώρες. Αποτέλεσε αντικείμενο αναλύσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης, το οποίο με την υπ' αριθμό 930 σύστασή του, της 8ης Οκτωβρίου 1981, έκρινε ότι το καλύτερο μέσο για τη διασφάλιση της παρουσίας στην αγορά μεγάλης ποσότητας βιβλίων και της ύπαρξης μεγάλου αριθμού χώρων πωλήσεως συνίσταται σε ένα σύστημα διατιμήσεως των βιβλίων. Αλλ' ούτε η Επιτροπή αμφισβήτησε την κατάσταση αυτή, την οποία άλλωστε αναγνώρισε με τη Δωδέκατη Έκθεσή της για την πολιτική του ανταγωνισμού του 1982.

Η Γαλλική Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι το βιβλίο αποτελεί μορφωτικό αγαθό. Ως έκφραση και προνομιούχος χώρος της διανόησης και της λογοτεχνικής και ποιητικής δημιουργίας είναι αναντικατάστατος. Είναι αναγκαία η διαφύλαξη της παρουσίας των εκδοτών που δημοσιεύουν έργα διανοήσεως και δημιουργίας, καθώς και εκείνων που μεσολαβούν παρέχοντας υπηρεσίες που συνίστανται στην ευαισθητοποίηση, πληροφόρηση και παροχή συμβουλών με σκοπό να προσελκύσουν το κοινό προς τα έργα αυτά. Είναι απατηλό να πιστεύει κανείς ότι στο συγκεκριμένο αυτό τομέα το καταλληλότερο και αποτελεσματικότερο μέσο είναι ο ελεύθερος ανταγωνισμός.

Εξάλλου, το στοιχείο της γλώσσας έχει ως συνέπεια την έλλειψη αναλογίας μεταξύ της γλωσσικής αγοράς και της Κοινής Αγοράς.

Η ελευθερία στη διαμόρφωση της τιμής που ίσχυε από το 1979 απειλούσε άμεσα τους εκδότες και τους μεσάζοντες. Επέτρεψε στα πολυκαταστήματα να καταλάβουν κυρίαρχη θέση στον τομέα της πώλησης των βιβλίων. Η πολιτική των μειωμένων εμπορικών περιθωρίων που ακολουθούσαν τα πολυκαταστήματα

απαιτούσε ταχεία αντικατάσταση των αποθεμάτων και συνεπώς απέκλειε τα βιβλία διανοήσεως και δημιουργίας. Πωλώντας λίγα βιβλία σε πολλά αντίτυπα, τα εν λόγω κυκλώματα διανομής ήταν σε θέση να επιβάλλουν στους εκδότες την εκλογή τους και να προσανατολίζουν την εκδοτική πολιτική τους. Τα βιβλία διανοήσεως και δημιουργίας, που απουσιάζουν από τα εν λόγω κυκλώματα διανομής, απειλούνταν με εξαφάνιση προς όφελος των βιβλίων, η ανάγνωση των οποίων είναι εύκολη. Για οικονομικούς λόγους, οι μικροί οίκοι μορφωτικών εκδόσεων ήταν αδύνατο να αντιμετωπίσουν τη διαπραγματευτική εξουσία που διέθετε το κύκλωμα διανομής. Τα ειδικευμένα βιβλιοπωλεία βρίσκονταν σε πλήρη αδυναμία να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό των πολυκαταστημάτων στο θέμα των τιμών και στερήθηκαν την πώληση έργων χωρίς εμπορικό κίνδυνο. Συνεπώς, έτειναν και αυτά να εξαφανιστούν. Η εμπορική οργάνωση, αποκλειστικός σκοπός της οποίας είναι η πώληση των βιβλίων σε χαμηλότερη τιμή, δεν μπορεί να εξασφαλίσει στο κοινό την ύπαρξη μιας πραγματικής πολυφωνίας, όπως αυτή που υπάρχει στη Γαλλία με έναν πλούτο εκδόσεων 24 000 περίπου διαθέσιμων βιβλίων και ετήσια παραγωγή πάνω από 25 000 βιβλία, από τα οποία τα 12 000 είναι νέες εκδόσεις.

Δεδομένου ότι τα άρθρα 3, στοιχείο στ, και 5 της Συνθήκης ΕΟΚ θεσπίζουν μόνο γενικές αρχές, στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν είναι αναγκαίο να ερμηνευτούν. Η γαλλική νομοθεσία που αφορά την τιμή των βιβλίων πρέπει να εκτιμηθεί μόνο σε σχέση με τα άρθρα 30 και επόμενα της Συνθήκης ΕΟΚ. Δεν είναι δυνατό να προσάπτεται στη Γαλλία ότι προέβη στη ρύθμιση της λιανικής πωλήσεως των βιβλίων, εφόσον κάθε κράτος μέλος διατηρεί την ευχέρεια να ρυθμίζει το εσωτερικό του εμπόριο. Ο νόμος της 10ης Αυγούστου 1981 δεν απονέμει κανένα προνόμιο στο δημόσιο, ακόμη και για τον καθορισμό των τιμών. Οι εκδοτικοί οίκοι εξακολουθούν να διαθέτουν απόλυτη ελευθερία να ασκούν ανταγωνισμό που να στηρίζεται στις τιμές, αν το επιθυμούν. Ο περιορισμός στο 5 % των εκπτώσεων κατά τη λιανική πώληση δεν συνιστά περιορισμό του ανταγωνισμού, δεδομένου ότι ο ανταγωνισμός μεταξύ βιβλιοπωλών λιανικής πωλήσεως πρέπει καταρχάς να εκτιμάται σε συνάρτηση με τις προσφερόμενες υπηρεσίες, όπως ο αριθμός των προσφερόμενων στο κοινό βιβλίων, οι παρεχόμενες στο κοινό συμβουλές, η δυνατότητα εκτελέσεως της παραγγελίας αντιτύπου ενός βιβλίου, αφού είναι αδύνατο να εκτίθενται στο κατάστημα τα περισσότερα από 240 000 βιβλία που υπάρχουν, καθώς και η βοήθεια για την εξεύρεση της βιβλιογραφίας. Ενόψει των παροχών αυτών, η τιμή δεν πρέπει να θεωρείται ως παράγοντας αποφασιστικής σημασίας. Προβλέποντας εκπτώσεις ύψους 5 % για όλες τις συναλλαγές και μεγαλύτερες εκπτώσεις υπέρ ορισμένων οργανισμών, καθώς και ακόμη σημαντικότερες για τα βιβλία που έχουν εκδοθεί ή εισαχθεί πριν από δύο τουλάχιστον έτη και τα οποία οι λιανοπωλητές έχουν προμηθευτεί πριν από έξι τουλάχιστον μήνες, ο νόμος δείχνει επιπλέον κάποια ευλυγισία. Συνεπώς, ο νόμος έχει ως αποτέλεσμα την ενθάρρυνση, προς όφελος του κοινού, του ποιοτικού ανταγωνισμού που στηρίζεται στο σύνολο των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Όσον αφορά τα εισαγόμενα βιβλία, η επίδικη νομοθεσία δεν καταλήγει σε κανέναν περιορισμό της εισαγωγής, δεδομένου ότι τόσο τα εθνικά όσο και τα εισαγόμενα βιβλία υφίστανται την ίδια μεταχείριση. Οι τιμές των εισαγόμενων βιβλίων προσδιορίζονται με απόλυτη ελευθερία από το πρόσωπο που θεωρείται εισαγωγέας, από εκείνον δηλαδή που πραγματοποιεί την προβλεπόμενη από το νόμο κατάθεση. Ο νόμος της 10ης Αυγούστου 1981 χαρακτηρίζεται, επομένως, από κάποια ουδετερότητα έναντι του ενδοκοινοτικού εμπορίου και δεν ευνοεί κατά συνέπεια τη διάθεση των εθνικών προϊόντων. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου (απόφαση της 7ης Ιουνίου 1983, Επιτροπή κατά Ιταλίας, 78/82, καπνά, Συλλογή 1983, σ. 1955, και απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 1977, GB-Inno κατά ATAB, 13/77, Recueil, σ. 2115), τα εθνικά μέτρα που αφορούν τον καθορισμό των τιμών και εφαρμόζονται αδιάκριτα στα εγχώρια και εισαγόμενα προϊόντα δεν συνιστούν μέτρα αποτελέσματος ισοδύναμου προς ποσοτικό περιορισμό, όταν η εν λόγω ρύθμιση δεν θίγει την ελευθερία των παραγωγών να καθορίζουν τις τιμές λιανικής πωλήσεως. Η ρύθμιση αυτή έχει συνήθως συνέπειες στο εσωτερικό της χώρας και μόνο.

Όσον αφορά τα εκδιδόμενα στη Γαλλία και επανεισαγόμενα βιβλία, το άρθρο 1, εδάφιο 5, του νόμου, το οποίο αφορά την κατηγορία των

βιβλίων αυτών, αποβλέπει στη διασφάλιση ενός συμπαγούς μηχανισμού και στην αποφυγή οιασδήποτε καταστρατηγήσεως μέσω εισαγωγών βιβλίων που έχουν προηγουμένως εξαχθεί. Ο στόχος αυτός εμπίπτει στη δέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 70/50 της Επιτροπής.

Όσον αφορά την εξαγωγή βιβλίων προς άλλα κράτη μέλη, ο νόμος δεν έχει σχετικά καμία επίπτωση. Οι εκδότες διαθέτουν απόλυτη ελευθερία σχετικά με τους τιμοκαταλόγους των εξαγωγών τους, ενώ οι διανομείς στα εν λόγω κράτη καθορίζουν τις τιμές τους σε συνάρτηση με τις ισχύουσες εκεί ρυθμίσεις.

Κατά συνέπεια, η Γαλλική Κυβέρνηση θεωρεί ότι οι διατάξεις της Συνθήκης, και ιδίως τα άρθρα 30 και επόμενα, έχουν την έννοια ότι η εθνική νομοθεσία που εφαρμόζεται αδιακρίτως τόσο στα εκδιδόμενα στο κράτος μέλος, όσο και στα εισαγόμενα από τα άλλα κράτη μέλη βιβλία, και που συνίσταται στην υποχρέωση των λιανοπωλητών να πωλούν τα βιβλία στην τιμη που καθορίζει ο εκδότης ή ο εισαγωγέας, χωρίς να μπορούν να εφαρμόζουν στην εν λόγω τιμή έκπτωση μεγαλύτερη από 5 %, δεν συνιστά μέτρο αποτελέσματος ισοδύναμου προς ποσοτικό περιορισμό.

2.3. Η *Επιτροπή* παρατηρεί ότι το άρθρο 3, στοιχείο στ, της Συνθήκης ΕΟΚ, το οποίο αναφέρεται στην αποστολή και στη δράση της Κοινότητας, δεν προβλέπει υποχρεώσεις για τα κράτη μέλη και δεν συνιστά, καθαυτό, κανόνα δικαίου με άμεση εφαρμογή. Προαναγγέλλει τις ειδικές διατάξεις των άρθρων 85 μέχρι 94 και δεν θα είχε σημασία, αν δεν εφαρμόζονταν τα εν λόγω άρθρα. Επειδή το επίδικο μέτρο είναι εθνικό και δεν απορρέει από τη δραστηριότητα επιχειρήσεων, το άρθρο αυτό είναι άσχετο με την επίλυση της διαφοράς. Επίσης, το άρθρο 5 δεν αποτελεί κανόνα που περιέχει συγκεκριμένη υποχρέωση. Στο θέμα του ανταγωνισμού παραπέμπει έμμεσα στα άρθρα 85 και επόμενα. Για να είναι δυνατό υπό τις περιστάσεις αυτές να στοιχειοθετηθεί ευθύνη του κράτους λόγω εύνοιας ή διευκόλυνσης συμπεριφοράς που συνιστά παράβαση ή λόγω του ότι επιτείνει με τον τρόπο αυτό τα αρνητικά αποτελέσματα, θα έπρεπε σε όλες αυτές τις υποθετικές περιπτώσεις να υπάρχει συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων ή καταχρηστική συμπεριφορά. Δεν μπορεί να γίνει επίκληση του άρθρου 5 όταν δεν υπάρχει παρόμοια συμφωνία ή συμπεριφορά. Εξάλλου, κάθε κρατικό μέτρο οικονομικής φύσεως συνεπάγεται νόθευση του ανταγωνισμού. Το να υποστηρίζεται ότι το άρθρο 5 απαγορεύει τα εν λόγω μέτρα ισοδυναμεί με το να θεωρείται ότι τα κράτη δεν μπορούν πλέον να νομοθετούν στον οικονομικό τομέα. Βέβαια δεν είναι δυνατό να αποκλειστεί a priori ότι εθνικά μέτρα, συγκεκριμένος σκοπός των οποίων είναι να προστατεύουν τις επιχειρήσεις από τις συνέπειες του ανταγωνισμού, μπορούν να παραβιάζουν το άρθρο 5 σε συνδυασμό με τους κανόνες περί ανταγωνισμού, έστω και αν δεν υπάρχει συμφωνία ή καταχρηστική συμπεριφορά εκ μέρους επιχειρήσεων, η εμπεριστατωμένη όμως εξέταση της υποθετικής αυτής περίπτωσης δεν απαιτείται στην προκειμένη περίπτωση, δεδομένου ότι δεν γίνεται επίκληση παρόμοιων εξαιρετικών περιστάσεων.

Αντιθέτως, πρέπει να εξεταστούν οι διατάξεις που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων. Το σύστημα των τιμών που καθιερώνει ο νόμος της 10ης Αυγούστου 1981 και συνίσταται στην υποχρεωτική εκ μέρους όλων των λιανοπωλητών αποδοχή της τιμής πωλήσεως στο κοινό που καθορίζει ο εκδότης ή ο εισαγωγέας, πρέπει να θεωρηθεί στο σύνολό του ως ρύθμιση τιμών (κατώτατων και ανώτατων) που εφαρμόζεται αδιακρίτως τόσο επί των εθνικών όσο και επί των εισαγόμενων προϊόντων. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου (απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 1978, van Tiggele, 82/77, Recueil 1978, σ. 25, και απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 1979, Danis, 16-20/79, Recueil 1979, σ. 3327), το σύστημα αυτό δεν συνιστά καθεαυτό εμπόδιο στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.

Πάντως, δύο από τις διατάξεις του νόμου της 10ης Αυγούστου 1981 εφαρμόζονται μόνο στα εισαγόμενα βιβλία. Πρώτον, πρόκειται για το άρθρο 1, τελευταίο εδάφιο, σύμφωνα με το οποίο « όταν η εισαγωγή αφορά βιβλία που έχουν εκδοθεί στη Γαλλία, η τιμή πωλήσεως στο κοινό που καθορίζει ο εισαγωγέας είναι τουλάχιστον ίση με εκείνη που έχει καθορίσει ο εκδότης »: η διάταξη αυτή εμποδίζει τον εισαγωγέα των βιβλίων που έχουν εκδοθεί στη

Γαλλία και έχουν επανεισαχθεί να προσφέρει στους καταναλωτές τις χαμηλότερες τιμές που ισχύουν ενδεχομένως σε άλλο κράτος μέλος. Επίσης, όπως προκύπτει από το άρθρο 1, τέταρτο εδάφιο, οι λιανοπωλητές οφείλουν να πωλούν με πραγματική τιμή πωλήσεως ύψους 95 μέχρι 100 % της τιμής που ορίζει ο εκδότης ή ο εισαγωγέας· ως εισαγωγέας όμως θεωρείται ο κύριος αντιπρόσωπος των εισαγόμενων βιβλίων, έτσι ώστε η τιμή καθορίζεται από ένα μόνο εισαγωγέα, ενώ όλοι οι άλλοι εισαγωγείς είναι αδύνατο να πωλούν σε χαμηλότερες τιμές.

Αποδεικνύεται επομένως ότι πρόκειται για μέτρο ισοδύναμου αποτελέσματος. Προκειμένου να δικαιολογηθεί, δεν είναι δυνατό να γίνει επίκληση των απαριθμούμενων στο άρθρο 36 της Συνθήκης λόγων, όπως αποδεικνύει άλλωστε και η ίδια η διατύπωση της διάταξης αυτής. Δεν μπορούν περαιτέρω να ληφθούν υπόψη ενδεχόμενες επιτακτικές ανάγκες, κατά την έννοια της απόφασης του Δικαστηρίου της 20ής Φεβρουαρίου 1979 (Rewe-Zentral, 120/78, Cassis de Dijon, Recueil 1979, σ. 649), δεδομένου ότι πρόκειται για διατάξεις που εφαρμόζονται κατά τρόπο διαφορετικό για τα εγχώρια και διαφορετικό για τα εισαγόμενα προϊόντα.

Πάντως, η Επιτροπή εξετάζει επικουρικά αν συντρέχουν στην προκειμένη περίπτωση οι επιτακτικές αυτές ανάγκες, για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν πληρούνται εν πάση περιπτώσει οι προϋποθέσεις για την προσφυγή στην έννοια αυτή, όπως τίθενται από τη νομολογία του Δικαστηρίου, ακόμη και αν υποτεθεί ότι είναι δυνατή η προσφυγή στη συγκεκριμένη περίπτωση. Ο νόμος της 10ης Αυγούστου 1981 δικαιολογείται από την επιθυμία να προστατευτεί η λογοτεχνική δημιουργία και να διασφαλιστεί η διατήρηση του πλούτου και της μορφωτικής πολυφωνίας στον τομέα του βιβλίου. Παρόλο ότι είναι θεμιτό να λαμβάνονται μέτρα που ευνοούν τον τομέα των βιβλίων με μορφωτική αξία, πάντως δεν αποδεικνύεται ότι τα επιλεγέντα για την επίτευξή τους μέσα ήταν τα κατάλληλα και αυτά που παρεμποδίζουν λιγότερο τις συναλλαγές. Είναι αμφίβολο αν, προκειμένου να ευνοηθεί το βιβλίο μορφωτικού περιεχομένου, πρέπει να παρέχεται προστασία στα μικρά καταστήματα πωλήσεως. Μεταξύ των χώρων πωλήσεως βιβλίων στη Γαλλία υπάρχουν 19 500 όπου το βιβλίο πωλείται ως δευτερεύον είδος δίπλα σε άλλα προϊόντα, γενικά οι χώροι αυτοί διαθέτουν ένα απόθεμα από 200 μέχρι 300 βιβλία, 4 000 χώροι πωλήσεως πραγματοποιούν το 40 % περίπου του συνολικού κύκλου εργασιών τους πωλώντας βιβλία, ενώ μόνο 1 000 βιβλιοπωλεία, κατά κανόνα στις μεγάλες και μεσαίες πόλεις, έχουν ως μοναδική κύρια δραστηριότητα την πώληση βιβλίων. Με την έκθεση που υπέβαλε στο Κοινοβούλιο το 1983 σχετικά με την εφαρμογή του νόμου της 10ης Αυγούστου 1981, ο Υπουργός Πολιτισμού απαρίθμησε μια ολόκληρη σειρά άλλων μέτρων για την άσκηση ενεργού πολιτικής στον τομέα του βιβλίου. Ακόμη και αν υποτεθεί ότι ενδείκνυται η προστασία των μικρών καταστημάτων πωλήσεως, η χορήγηση δανείων στους βιβλιοπώλες και η καλύτερη επαγγελματική κατάρτισή τους είναι δυνατόν να συμβάλλουν στην προστασία αυτή, χωρίς να παρεμποδίζουν συγχρόνως τις συναλλαγές.

Η Επιτροπή προτείνει επομένως στο υποβληθέν ερώτημα να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 3, στοιχείο στ, και 5 της Συνθήκης ΕΟΚ δεν απαγορεύουν στα κράτη μέλη να περιορίζουν το δικαίωμα των λιανοπωλητών να αποκλίνουν από τις λιανικές τιμές που καθορίζουν οι παραγωγοί και ότι το άρθρο 30 πρέπει να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι η υποχρέωση που υπέχουν οι λιανοπωλητές, όπως προκύπτει από την επίδικη ρύθμιση, να τηρούν συγκεκριμένη τιμή για την πώληση βιβλίων στο κοινό — με την επιφύλαξη της δυνατότητας εκπτώσεως ύψους 5 % — συνιστά μέτρο αποτελέσματος ισοδύναμου προς ποσοτικό περιορισμό επί των εισαγωγών, το οποίο απαγορεύεται από το εν λόγω άρθρο, καθόσον αφενός μεν η τιμή πωλήσεως στο κοινό βιβλίων που έχουν εκδοθεί στη Γαλλία και επανεισαχθεί στη χώρα αυτή πρέπει να καθορίζεται από τον εισαγωγέα σε επίπεδο τουλάχιστον ίσο με εκείνο που καθορίζει ο εκδότης σε άλλο κράτος μέλος, αφετέρου δε ο εισαγωγέας βιβλίου που έχει εκδοθεί σε άλλο κράτος μέλος οφείλει να τηρεί την τιμή πωλήσεως στο κοινό που καθορίζει ο κύριος αντιπρόσωπος του εν λόγω βιβλίου.

3. Απαντήσεις στις ερωτήσεις που υπέβαλε το Δικαστήριο

3.1. Η *Γαλλική Κυβέρνηση* προσκόμισε, κατόπιν αιτήσεως του Δικαστηρίου, την πλήρη έκθεση που είχε υποβάλει τον Ιούνιο του 1983 στο Γαλλικό Κοινοβούλιο ο Υπουργός Πολιτισμού σχετικά με την εφαρμογή του νόμου της 10ης Αυγούστου 1981.

Η *Επιτροπή* προσκόμισε τις επιστολές που είχε ανταλλάξει με τη Γαλλική Κυβέρνηση σχετικά με το ζήτημα αν συμβιβάζεται ο νόμος αυτός με τα άρθρα 30 και 36 της Συνθήκης ΕΟΚ.

3.2.1. Η *Επιτροπή* έλαβε την εξής θέση ως προς το ζήτημα αν το άρθρο 3, στοιχείο στ, εξεταζόμενο μέσα στο πλαίσιο της Συνθήκης και ιδιαίτερα σε συνδυασμό με το άρθρο 5, μπορεί να έχει την έννοια ότι απαγορεύει στα κράτη μέλη να επιβάλλουν στους επιχειρηματίες, με νομοθετική πράξη, συμπεριφορά αντίθετη προς τους κανόνες περί ανταγωνισμού των άρθρων 85 και 86, για την οποία δεν θα ίσχυε η εξαίρεση του άρθρου 85, παράγραφος 3, αν αποτελούσε το αντικείμενο συμφωνιών ή πρακτικής επιχειρήσεων, και ως προς το ποια είναι ενδεχομένως τα κριτήρια που επιτρέπουν να δοθεί απάντηση στο αν συμβιβάζεται με τον ανόθευτο ανταγωνισμό στην Κοινή Αγορά σύστημα κάθετης επιβολής των τιμών των βιβλίων, εφόσον το σύστημα αυτό εφαρμόζεται δυνάμει νομοθετικών διατάξεων αναγκαστικού δικαίου:

Το άρθρο 3, στοιχείο στ, της Συνθήκης προαναγγέλλει το κεφάλαιο που αφορά τους κανόνες περί ανταγωνισμού και περιέχει διατάξεις τόσο για τις επιχειρήσεις (άρθρα 85 και 86) όσο και για τα κράτη μέλη (άρθρα 90 και 92-94).

Η συμβολή των κρατών μελών στη μη νόθευση του ανταγωνισμού αποτυπώνεται στους κανόνες σχετικά με τις δημόσιες επιχειρήσεις και ορισμένες κρατικές ενισχύσεις. Αντίθετα, το άρθρο 3, στοιχείο στ, δεν επιβάλλει ούτε στην Κοινότητα ούτε στα κράτη μέλη την υποχρέωση να μην παρεμβαίνουν στη λειτουργία της ελεύθερης αγοράς, δηλαδή μια πολιτική πλήρους αποχής από κάθε παρεμβατισμό. Οι απαγορεύσεις που επιβάλλει η Συνθήκη στα κράτη μέλη με σκοπό την πραγματοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των μέσων παραγωγής δεν νοούνται ως απόλυτες απαγορεύσεις ρυθμίσεως των μέσων αυτών, αλλά ως απαγόρευση του περιορισμού της εισαγωγής ή της εξαγωγής τους.

Εκτός από τις απαγορεύσεις που προβλέπει για τα κράτη μέλη, η Συνθήκη περιέχει, στα άρθρα 85 και 86, ορισμένες απαγορεύσεις που αφορούν τις επιχειρήσεις, οι οποίες δεν πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να επιτυγχάνουν αυτό που απαγορεύεται στα κράτη μέλη, δηλαδή να δυσχεραίνουν την κατάργηση των εμποδίων στο εμπόριο. Όπως δέχτηκε το Δικαστήριο με την απόφαση της 5ης Απριλίου 1984 (Van de Haar και Kaveka, 177 και 178/82), οι απαγορεύσεις που αφορούν τα κράτη μέλη και οι απαγορεύσεις που αφορούν τις επιχειρήσεις έχουν διαφορετικούς σκοπούς, διαφορετική έκταση εφαρμογής και διαφορετικές προϋποθέσεις εφαρμογής, παρά το ότι οι δύο αυτές απαγορεύσεις είναι συμπληρωματικές και αποσκοπούν στην επίτευξη της ενότητας της αγοράς.

Τα κρατικά μέτρα καταρχήν μπορούν νόμιμα να παράγουν αποτελέσματα παρόμοια με τα αποτελέσματα συμφωνίας που απαγορεύεται από το άρθρο 85. Τα κράτη μέλη, αντιθέτως, δεν μπορούν να ματαιώσουν τις απαγορεύσεις που επιβάλλει η Συνθήκη στις επιχειρήσεις χωρίς να παραβούν την υποχρέωση που προβλέπεται από το άρθρο 5. Αυτό θα συνέβαινε

— αν κάποιο κράτος μέλος επέβαλλε, ευνοούσε ή διευκόλυνε την επίτευξη συμφωνιών ή την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως,

— αν επέτεινε τις συνέπειές τους, επεκτείνοντάς τες σε επιχειρήσεις που δεν μετείχαν στη συμφωνία,

— ή τέλος στην εξαιρετική περίπτωση κατά την οποία ένα δημόσιο μέτρο περιοριστικό του ανταγωνισμού θα είχε θεσπιστεί με τον ειδικό σκοπό να επιτρέψει στις επιχειρήσεις να αποφύγουν την εφαρμογή των άρθρων 85 και 86, χωρίς να αποδεικνύεται η ύπαρξη δημόσιου συμφέροντος.

Εκτός από τις πιο πάνω τρεις περιπτώσεις, τα άρθρα 3, στοιχείο στ, και 5 δεν εμποδίζουν τα κράτη μέλη να επιβάλλουν ορισμένη συμπεριφορά που θα ήταν αντίθετη προς τους κανόνες περί ανταγωνισμού αν αποτελούσε αντικείμενο συμφωνιών ή πρακτικής επιχειρήσεων.

Στις τρεις πιο πάνω περιπτώσεις, τα κριτήρια για να δοθεί απάντηση στο ζήτημα αν ένα κρατικό μέτρο συμβιβάζεται με τα άρθρα 3, στοιχείο στ, και 5 της Συνθήκης πρέπει να είναι τα ίδια με τα κριτήρια που θέτει το άρθρο 85, παράγραφος 3.

3.2.2. Η *Επιτροπή* αναφέρει επιπλέον ότι στις 17 Απριλίου 1984 είχε αποφασίσει να απευθύνει στη Γαλλία όχληση, σύμφωνα με το άρθρο 169 της Συνθήκης, λόγω του ότι ορισμένες πλευρές του συστήματος της τιμής των βιβλίων είναι ασυμβίβαστες με το άρθρο 30.

Η Επιτροπή ανέλαβε επίσης να ερευνήσει τα συστήματα καθορισμού της τιμής των βιβλίων στις Κάτω Χώρες και στο Βέλγιο, αλλά δεν έχει ακόμη καταλήξει σε οριστικά αποτελέσματα αν πρέπει να κινήσει τη διαδικασία λόγω παραβάσεως της Συνθήκης.

Όσον αφορά την πρακτική που ακολουθείται στον τομέα αυτό στα άλλα κράτη μέλη, η Επιτροπή διευκρίνισε τα εξής:

— Στην *Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας* η εθνική νομοθεσία προβλέπει υπέρ του τομέα των βιβλίων παρέκκλιση από τη γενική απαγόρευση των ρητρών καθορισμού τιμών στις συμφωνίες διανομής. Οι περισσότεροι εκδότες επιβάλλουν τις τιμές πωλήσεως, το δε σύστημα περιλαμβάνει και ρήτρα κατά την οποία τα γερμανικά βιβλία που αγοράζονται στο εξωτερικό πρέπει να πωλούνται στις τιμές που είχε καθορίσει αρχικά ο εκδότης, ενώ στα εισαγόμενα βιβλία δεν επιβάλλεται καμιά ενιαία τιμή.

— Στο *Ηνωμένο Βασίλειο* το σύστημα των διατιμήσεων απορρέει από το « Net Book Agreement » και επιτράπηκε χάρη σε ρητή παρέκκλιση, υπέρ των βιβλίων, από τους γενικούς κανόνες περί ανταγωνισμού.

— Το ίδιο σύστημα των διατιμήσεων ισχύει επίσης στην *Ιρλανδία* για τα ιρλανδικά βιβλία και εφαρμόζεται στις πωλήσεις βρετανικών βιβλίων στην Ιρλανδία.

— Στη *Δανία*, εδώ και 140 χρόνια, σύμφωνα με ένα σύστημα που απορρέει από ιδιωτική συμφωνία, η σύναψη της οποίας έγινε δυνατή χάρη σε παρεκκλίσεις από τους γενικούς κανόνες δικαίου σχετικά με τον ανταγωνισμό, η τιμή πωλήσεως των δανικών βιβλίων καθορίζεται από τον εκδότη και η τιμή των αλλοδαπών βιβλίων από τον κύριο ή αποκλειστικό εισαγωγέα.

— Στο *Λουξεμβούργο* στην πράξη ισχύουν διατιμήσεις.

— Στην *Ελλάδα*, στη γενική απαγόρευση των συμφωνιών καθορισμού των τιμών πωλήσεως δεν γίνεται καμιά εξαίρεση, ούτε και για τα βιβλία.

— Στην *Ιταλία* δεν υπάρχει καμιά διάταξη νόμου σχετικά με τις διατιμήσεις, οι οποίες συνεπώς επιτρέπονται, και τέτοιες υπάρχουν πράγματι για τα βιβλία δυνάμει συλλογικής συμφωνίας μεταξύ της Ιταλικής Ένωσης Εκδοτών και του Συλλόγου των Βιβλιοπωλών.

— Στο *Βέλγιο* δεν υπάρχει καμιά γενική απαγόρευση των διατιμήσεων. Συμφωνία περί τιμών, την οποία προώθησε το σωματείο του Cercle belge de la librairie για τη γαλλόφωνη περιοχή, δεν εφαρμόζεται στην πραγματικότητα. Το σύστημα που είχε εισαγάγει στην ολλανδόφωνη περιοχή η Vereniging ter Bevordering van het Vlaamse

Boekwezen κρίθηκε αντίθετο προς το άρθρο 85 από το Tribunal de commerce των Βρυξελλών και αντικαταστάθηκε από συλλογικό σύστημα που έχει τη μορφή ενιαίων γενικών όρων πωλήσεως.

— Στις *Κάτω Χώρες* τα μεμονωμένα συστήματα διατιμήσεων είναι ανεκτά κατά τις εθνικές διατάξεις σχετικά με τον ανταγωνισμό, οι οποίες εξαρτούν την εφαρμογή των συλλογικών συστημάτων από ειδικές παρεκκλίσεις· τέτοια παρέκκλιση υπάρχει για τον τομέα του βιβλίου. Το Hoge Raad έκρινε ότι το σύστημα αυτό απαγορεύεται βάσει του άρθρου 85, εφόσον καλύπτει και τις περιπτώσεις επανεισαγωγών από το Βέλγιο, ενώ το πρωτοβάθμιο δικαστήριο του Haarlem διευκρίνισε επίσης ότι το συλλογικό σύστημα δεν πρέπει να οδηγεί σε απαγόρευση των παράλληλων εισαγωγών, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι επανεισαγωγές.

Όσον αφορά τη συμφωνία μεταξύ της Vereniging ter Bevordering van het Vlaamse Boekwezen (Βέλγιο) και της Vereeniging ter Bevordering van de Belangen des Boekhandels (Κάτω Χώρες), η οποία αποτέλεσε το αντικείμενο της απόφασης του Δικαστηρίου της 21ης Ιανουαρίου 1984 (VBVB και VBBB κατά Επιτροπής, 43 και 63/82), η Επιτροπή μελετά επί του παρόντος τις προτάσεις που υπέβαλαν οι δύο αυτές ενώσεις για να συμμορφωθούν προς την απόφαση της Επιτροπής της 25ης Νοεμβρίου 1981.

3.3. Απαντώντας σε ερώτηση του Δικαστηρίου, η Association des Centres distributeurs Édouard Leclerc και η Γαλλική Κυβέρνηση έλαβαν την εξής θέση ως προς την άποψη που εξέφρασε η Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις της, κατά την οποία άφενός μεν το άρθρο 30 της Συνθήκης απαγορεύει τα μέτρα που επιβάλλουν στον εισαγωγέα να καθορίζει την τιμή πωλήσεως στο κοινό των επανεισαγόμενων βιβλίων σε τιμή τουλάχιστον ίση με την τιμή που καθορίζει ο εκδότης, αφετέρου δε ο εισαγωγέας ενός βιβλίου που έχει εκδοθεί σε άλλο κράτος μέλος οφείλει να τηρεί την τιμή πωλήσεως στο κοινό που έχει καθορίσει ο κύριος αντιπρόσωπος του βιβλίου αυτού.

3.3.1. *Η Association des Centres distributeurs Édouard Leclerc* παρατηρεί ότι, σύμφωνα με τη λογική της αλληλοδιείσδυσης των οικονομιών στην οποία αποβλέπει η Συνθήκη, οι επιχειρηματίες των διαφόρων κρατών μελών πρέπει να έχουν ελεύθερο πεδίο ανταγωνισμού, χωρίς εμπόδια που να οφείλονται σε κρατικά μέτρα. Σύμφωνα όμως με το σύστημα που καθιέρωσε ο νόμος της 10ης Αυγούστου 1981, οι τιμές των αλλοδαπών βιβλίων καθορίζονται από τους εισαγωγείς, δηλαδή από επιχειρηματίες που είναι ήδη εγκατεστημένοι στη γαλλική αγορά και παρεμβαίνουν σε διαφορετικό στάδιο της διανομής απ' ό,τι οι εκδότες, άμεσοι ανταγωνιστές των γάλλων εκδοτών. Στον τομέα του βιβλίου υπάρχει ένα μέρος της αγοράς στο οποίο υπάρχει ανταγωνισμός μεταξύ βιβλίων για το ίδιο θέμα (Inter-Brand). Πρόκειται για την κατηγορία των λεγόμενων «πρακτικών» βιβλίων (συνταγές μαγειρικής, μαστορέματα, τουριστικοί οδηγοί), για τα οποία ο παράγοντας τιμή επηρεάζει αποφασιστικά την επιλογή του αναγνώστη. Ο καθορισμός της τιμής των αλλοδαπών βιβλίων από τον εισαγωγέα και όχι από τον εκδότη μπορεί να δυσχεράνει περισσότερο την είσοδο στη Γαλλία μιας όχι ασήμαντης ποσότητας προϊόντων από την κοινή αγορά. Το 1982 τα πρακτικά βιβλία αποτελούσαν το 9,5 % των γαλλικών εισαγωγών βιβλίων από τα κράτη μέλη της Κοινότητας. Η ποσοστιαία αναλογία των βιβλίων αυτών είναι ιδιαίτερα σημαντική σε καταστήματα σαν τα Centres Leclerc.

Η άποψη που εξέφρασε όμως η Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις της είναι ατελής και ανακριβής, επειδή κατ' αυτή ο εν λόγω νόμος πρέπει να θεωρηθεί στο σύνολό του ως ρύθμιση τιμών που εφαρμόζεται χωρίς διάκριση τόσο στα εγχώρια όσο και στα εισαγόμενα προϊόντα. Η νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με τον καθορισμό της κατώτατης ή της ανώτατης τιμής (υποθέσεις Tasca, Danis, van Tiggele) δεν είναι κρίσιμη για το νόμο αυτό, αφού ο νόμος αυτός δεν περιέχει καμιά διάταξη σχετικά με το επίπεδο των τιμών.

Η Association θεωρεί ότι ο νόμος της 10ης Αυγούστου 1981 είναι, αντίθετα απ' ό,τι δείχνει ο τίτλος του, νόμος περί ανταγωνισμού στον τομέα των βιβλίων στη Γαλλία. Το μέσο για τη ρύθμιση του ανταγωνισμού είναι η μείωση στο ασήμαντο επίπεδο του 5 % της δυνατότητας ανταγωνισμού μέσω της τιμής, η οποία είναι το σημαντικότερο στοιχείο ενός

συστήματος ελεύθερου ανταγωνισμού. Και το ερώτημα που υπέβαλε το Cour d'appel του Poitiers αφορά ακριβώς την ερμηνεία των κανόνων περί ανταγωνισμού και όχι την ερμηνεία του άρθρου 30, στο οποίο περιορίζεται η απάντηση που προτείνει η Επιτροπή.

Εξεταζόμενο σε συνδυασμό με τους κανόνες περί ανταγωνισμού, εν προκειμένω με το άρθρο 85, το σύστημα που ισχύει στη Γαλλία αποτελεί συλλογικό σύστημα διατιμήσεων με διεθνείς και εθνικές διαστάσεις, οι εθνικές όμως διαστάσεις μπορούν να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, επειδή στεγανοποιούν την εθνική αγορά με μια σειρά κάθετων συμφωνιών διανομής που καλύπτουν το σύνολο της γαλλικής αγοράς. Το σύστημα αυτό είναι αντίθετο προς το άρθρο 85, παράγραφος 1, και δεν συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις για να ισχύσει εξαίρεση κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 3. Ο εθνικός νόμος που επιβάλλει αυτό το απαγορευμένο σύστημα αποτελεί επομένως παράβαση του άρθρου 5 σε συνδυασμό με το άρθρο 3, στοιχείο στ, της Συνθήκης.

3.3.2. Η *Γαλλική Κυβέρνηση* παρατηρεί ότι οι διατάξεις του νόμου της 10ης Αυγούστου 1981, τις οποίες η Επιτροπή θεωρεί ασυμβίβαστες προς το άρθρο 30 της Συνθήκης, είναι απολύτως αναγκαίες για την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας του νόμου αυτού και δεν μπορεί να είναι αντίθετες προς το άρθρο 30. Η διάταξη σχετικά με τις επανεισαγωγές αποτελεί παρεπόμενη διάταξη, που δεν μπορεί να αποχωριστεί από το σύνολο της ρύθμισης και χωρίς την οποία θα έχανε κάθε αποτελεσματικότητα το σύστημα καθορισμού των τιμών των βιβλίων που εκδίδονται και πωλούνται στη Γαλλία. Χωρίς αυτή τη ρήτρα προστασίας, ο γάλλος λιανοπωλητής θα μπορούσε, ιδιαίτερα στις συνοριακές ζώνες, να προμηθεύεται βιβλία από τους αλλοδαπούς χονδρέμπορους και να πωλεί τα επανεισαγόμενα βιβλία σε τιμή χαμηλότερη από την τιμή που ισχύει στη Γαλλία. Το γεγονός ότι η συναλλαγή αυτή έχει ενδοκοινοτικό χαρακτήρα δεν θα ήταν παρά ένα τέχνασμα και στην πραγματικότητα θα επιδιωκόταν ένας καθαρά εσωτερικός σκοπός, δηλαδή η αποφυγή της εφαρμογής του συστήματος τιμών που ισχύει στη Γαλλία. Η Γαλλική Κυβέρνηση δεν βλέπει με ποιο άλλο μέσο θα μπορούσε να εξασφαλιστεί η συνοχή της ρύθμισης αυτής, οι αρχές της οποίας δεν αμφισβητούνται. Όσον αφορά τους τρόπους καθορισμού των τιμών των βιβλίων που εκδίδονται σε άλλο κράτος μέλος, ακόμη και αν θεωρηθεί ότι οι σχετικές διατάξεις μπορούν να χαρακτηριστούν ως κανόνας που εφαρμόζεται μόνο στα εισαγόμενα έργα και όχι σε όσα εκδίδονται και πωλούνται στη Γαλλία, η διαφορετική αυτή μεταχείριση δεν θα μπορούσε να δημιουργήσει εμπόδια στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Ορίζοντας ότι ο κύριος αντιπρόσωπος είναι υπεύθυνος για τον καθορισμό της τιμής του εισαγόμενου έργου, ο νόμος απλώς περιορίζεται στην καθιέρωση μιας λογικής και κατάλληλης αντιστοιχίας προς το σύστημα που ισχύει στην εθνική επικράτεια, επειδή είναι δύσκολη η επιβολή υποχρεώσεων εκτός της γαλλικής επικράτειας στους αλλοδαπούς εκδότες. Στην πράξη οι εκδότες που πραγματοποιούν τακτικά εξαγωγές προς τη Γαλλία έχουν έναν κύριο αντιπρόσωπο, είτε πρόκειται για διανομέα, για γραφείο αντιπροσωπιών ή για γαλλική θυγατρική εταιρία, που έχουν την εντολή να ακολουθούν την πολιτική των εκδοτών αυτών ως προς τη διάθεση των βιβλίων στο εμπόριο.

Η Γαλλική Κυβέρνηση προσκόμισε επίσης στατιστική των εισαγωγών βιβλίων από τις χώρες της Κοινότητας το 1982, από την οποία προκύπτει ότι οι εισαγωγές βιβλίων που εκδίδονται στα άλλα κράτη μέλη αντιπροσωπεύουν το 4,88 % του συνολικού κύκλου εργασιών των γάλλων εκδοτών, ποσοστό που είναι ακόμη μικρότερο, αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι ο κύκλος εργασιών των εισαγωγών περιλαμβάνει εν μέρει το κόστος της διάθεσης στο εμπόριο και της διανομής στις χώρες καταγωγής, πράγμα που δεν συμβαίνει με τον κύκλο εργασιών των γάλλων εκδοτών.

4. Προφορική διαδικασία

Η Association des Centres distributeurs Édouard Leclerc, εκπροσωπούμενη από το δικηγόρο Jousset, η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Guillaume, και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους Coutrelis και Jacob, ανέπτυξαν προφορικά τις παρατηρήσεις τους και απάντησαν στις ερωτήσεις του Δικαστηρίου κατά τη συνεδρίαση της 27ης Ιουνίου 1984.

Ο γενικός εισαγγελέας ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 3ης Οκτωβρίου 1984.

Σκεπτικό

1 Με απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 1983, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 10 Οκτωβρίου 1983, το Cour d'appel του Poitiers υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία διαφόρων κανόνων κοινοτικού δικαίου και ιδίως των διατάξεων που αφορούν την ελεύθερη άσκηση του ανταγωνισμού στην κοινή αγορά, καθώς και των άρθρων 3, στοιχείο στ, και 5 της Συνθήκης ΕΟΚ, προκειμένου να μπορέσει να κρίνει αν συμβιβάζεται προς το κοινοτικό δίκαιο εθνική ρύθμιση που υποχρεώνει όλους τους λιανοπωλητές να πωλούν τα βιβλία τους σε τιμή καθοριζόμενη από τον εκδότη ή τον εισαγωγέα.

2 Το εν λόγω ερώτημα ανέκυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της Association des Centres distributeurs Édouard Leclerc (εφεξής Leclerc) και της εταιρίας Thouars Distribution & autres, η οποία ανήκει σ' αυτόν τον όμιλο επιχειρήσεων, αφενός, και πολλών βιβλιοπωλών που είναι εγκατεστημένοι στο Thouars, καθώς και της Union syndicale des libraires [Συνδικαλιστικής Ένωσης Βιβλιοπωλών] της Γαλλίας, αφετέρου. Η διαφορά αφορά την τήρηση των τιμών πωλήσεως στο κοινό που καθορίζονται σύμφωνα με το νόμο 81-766 της 10ης Αυγούστου 1981 περί της τιμής του βιβλίου (JORF [Επίσημη Εφημερίδα της Γαλλικής Δημοκρατίας] της 11ης Αυγούστου 1981).

3 Η Leclerc συνιστά ένωση καταστημάτων λιανικής πωλήσεως σε όλη τη Γαλλία των οποίων οι δραστηριότητες αρχικά περιορίζονταν σε είδη διατροφής και επεκτάθηκαν και σε άλλα προϊόντα, όπως τα βιβλία. Τα καταστήματα αυτά έχουν τη φήμη ότι ακολουθούν πολιτική χαμηλών τιμών. Όπως προκύπτει από τη δικογραφία, η εταιρία Thouars Distribution, καθώς και άλλοι διανομείς του αυτού ομίλου, προέβησαν στην πώληση βιβλίων σε τιμές κατώτερες από τη, σύμφωνα με την προαναφερθείσα νομοθεσία, διατίμηση.

4 Δυνάμει του γαλλικού νόμου της 10ης Αυγούστου 1981, οι εκδότες ή οι εισαγωγείς βιβλίων οφείλουν να καθορίζουν την τιμή πωλήσεως στο κοινό των βιβλίων που εκδίδουν ή εισάγουν. Οι λιανοπωλητές είναι υποχρεωμένοι να τηρούν πραγματική τιμή πωλήσεως στο κοινό, η οποία να κυμαίνεται μεταξύ του 95 % και 100 % της εν λόγω τιμής. Ο νόμος προβλέπει εξαιρέσεις από την υποχρέωση τηρήσεως της εν λόγω τιμής για ορισμένους ιδιωτικούς ή δημόσιους οργανισμούς, όπως οι βιβλιοθήκες και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ενώ υπό ορισμένες προϋποθέσεις επιτρέπει εκπτώσεις. Σε περίπτωση παραβάσεως των διατάξεων του νόμου, οι ανταγωνιστές και οι διάφορες ενώσεις έχουν τη δυνατότητα να ασκήσουν αγωγή με αντικείμενο την παύση της παράβασης ή την αποκατάσταση της ζημίας, προβλέπεται δε και ποινική δίωξη.

5 Όσον αφορά τα εισαγόμενα βιβλία, το άρθρο 1, τελευταία παράγραφος, του νόμου της 10ης Αυγούστου 1981 ορίζει ότι « όταν η εισαγωγή αφορά βιβλία που έχουν εκδοθεί στη Γαλλία, η τιμή πωλήσεως στο κοινό που καθορίζει ο εισαγωγέας είναι τουλάχιστον ίση με εκείνη που έχει καθορίσει ο εκδότης ». Το Décret 81-1068 της 3ης Δεκεμβρίου 1981 (JORF [Επίσημη Εφημερίδα της Γαλλικής Δημοκρατίας] της 4ης Δεκεμβρίου 1981), που θεσπίστηκε κατ' εφαρμογή του νόμου της 10ης Αυγούστου 1981, διευκρινίζει περαιτέρω ότι « θεωρείται ως εισαγωγέας... ο αντιπρόσωπος που έχει την κεντρική διάθεση των εισαγόμενων βιβλίων, ο οποίος φέρει και την προβλεπόμενη από το άρθρο 8 του νόμου της 21ης Ιουνίου 1943 υποχρέωση », συγκεκριμένα την υποχρέωση καταθέσεως ενός πλήρους αντιτύπου στο γραφείο νομίμων καταθέσεων του Υπουργείου Εσωτερικών.

6 Κρίνοντας ως εμποροδίκης κατά τη διαδικασία ασφαλιστικών μέσων και αποφαινόμενος επί αιτήσεων πολλών ανταγωνιστών βιβλιοπωλών ο πρόεδρος του Tribunal de grande instance της Bressuire εξέδωσε διάταξη, η οποία ίσχυε και για την παρεμβάσα κατόπιν προσεπικλήσεως Leclerc και η οποία υποχρέωνε την εταιρία Thouars Distribution να προσαρμόσει επί χρηματική ποινή την τιμή πωλήσεως στο κοινό των βιβλίων της προς το νόμο της 10ης Αυγούστου 1981.

7 Το Cour d'appel του Poitiers, το οποίο επελήφθη κατ' έφεση, έκρινε ότι η επίλυση της διαφοράς απαιτεί τη διερεύνηση του αν ο νόμος της 10ης Αυγούστου 1981 είναι δυνατό να θίξει τις κοινοτικές διατάξεις σχετικά με την ελεύθερη άσκηση του ανταγωνισμού στην κοινή αγορά, δεδομένου ότι η εν λόγω διάταξη συνεπάγεται σημαντικούς περιορισμούς του ανταγωνισμού τόσο για τα εκδιδόμενα στη Γαλλία βιβλία όσο και για τα εισαγόμενα, ενώ οι βιβλιοπώλες των λοιπών κρατών μελών δεν υπάγονται σε παρόμοιους περιορισμούς. Υπέβαλε επομένως στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

« Τα άρθρα 3, στοιχείο στ, και 5 της Συνθήκης ΕΟΚ έχουν την έννοια ότι απαγορεύουν στα κράτη μέλη τη θέσπιση, με νομοθετική ή κανονιστική πράξη, συστήματος που να υποχρεώνει τους λιανοπωλητές να πωλούν τα βιβλία που εκδίδονται στα κράτη αυτά ή που εισάγονται σ' αυτά, ιδίως από τα λοιπά κράτη μέλη, στην τιμή που καθόρισε ο εκδότης ή ο εισαγωγέας, χωρίς να είναι δυνατή η εφαρμογή έκπτωσης τιμής μεγαλύτερης από 5 %; ».

8 Το άρθρο 3, στοιχείο στ, της Συνθήκης, στο οποίο αναφέρεται το εν λόγω ερώτημα, ανήκει στις γενικές αρχές που διέπουν την κοινή αγορά και εφαρμόζονται σε συνδυασμό με τα αντίστοιχα κεφάλαια της Συνθήκης που προορίζονται να υλοποιήσουν τις αρχές αυτές. Η σχετική διάταξη προβλέπει « την εγκαθίδρυση καθεστώτος που να εξασφαλίζει ανόθευτο ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς », γενικό στόχο, ο

οποίος διευκρινίζεται ιδίως με τους κανόνες περί ανταγωνισμού του κεφαλαίου I, του τίτλου 1, του τρίτου μέρους της Συνθήκης. Όσον αφορά το άρθρο 5, παράγραφος 2, της Συνθήκης, επιβάλλει στα κράτη μέλη να « απέχουν από κάθε μέτρο που δύναται να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των σκοπών... της Συνθήκης ». Το ερώτημα που υπέβαλε το εθνικό δικαστήριο ως προς το αν συμβιβάζεται με τις εν λόγω διατάξεις ρύθμιση όπως η προαναφερθείσα αφορά επομένως το αν η ρύθμιση αυτή είναι σύμφωνη προς τις αρχές και τους σκοπούς της Συνθήκης, καθώς και προς τις διατάξεις της Συνθήκης που τους υλοποιούν στις συγκεκριμένες περιπτώσεις.

9 Πρέπει να παρατηρηθεί ότι τα άρθρα 2 και 3 της Συνθήκης αποσκοπούν στη δημιουργία αγοράς όπου τα εμπορεύματα κυκλοφορούν ελεύθερα υπό συνθήκες ανόθευτου ανταγωνισμού. Το στόχο αυτό διασφαλίζουν ειδικότερα τόσο τα άρθρα 30 και επόμενα που προβλέπουν την απαγόρευση των περιορισμών στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, των οποίων έγινε επίκληση κατά την ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία, όσο και τα άρθρα 85 και επόμενα σχετικά με τους κανόνες ανταγωνισμού, τα οποία πρέπει να εξεταστούν καταρχάς.

Ως προς την εφαρμογή των άρθρων 3, στοιχείο στ, 5 και 85 της Συνθήκης

10 Σύμφωνα με τη Leclerc, ο γαλλικός νόμος περί της τιμής του βιβλίου δεν αποτελεί ρύθμιση των τιμών από το δημόσιο, αλλά ρύθμιση που περιορίζει τον ανταγωνισμό επί των τιμών, δεδομένου ότι αυτές καθορίζονται ελεύθερα από τους εκδότες και τους εισαγωγείς. Ο νόμος αυτός θα έπρεπε, επομένως, να εξεταστεί σε σχέση με τους κανόνες περί ανταγωνισμού της Συνθήκης. Συναφώς, ο νόμος καθιερώνει συλλογικό καθεστώς διατιμήσεων τη θέσπιση του οποίου εκ μέρους των επιχειρήσεων απαγορεύει το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, και το οποίο αντίκειται στο καθεστώς ανόθευτου ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς, που το άρθρο 3, στοιχείο στ, καθορίζει ως στόχο δράσεως της Κοινότητας. Το άρθρο 5, παράγραφος 2, της Συνθήκης συνεπάγεται, επομένως, για τα κράτη μέλη την υποχρέωσή τους να απέχουν από τη λήψη παρόμοιων μέτρων, ικανών να εξαλείψουν την πρακτική αποτελεσματικότητα του άρθρου 85, επιτρέποντας στις ιδιωτικές επιχειρήσεις να μη τηρούν τις επιταγές του εν λόγω άρθρου και να θέτουν με τον τρόπο αυτό σε κίνδυνο την πραγματοποίηση ενός από τους σκοπούς της Συνθήκης.

11 Η Γαλλική Κυβέρνηση θεωρεί ότι τα άρθρα 3, στοιχείο στ, και 5 της Συνθήκης δεν καθιερώνουν παρά γενικές αρχές και δεν δημιουργούν από μόνα τους υποχρεώσεις. Αντίθετα, το άρθρο 85 δεν εφαρμόζεται παρά σε ορισμένη συμπεριφορά επιχειρήσεων και δεν είναι δυνατό, έστω και σε συνδυασμό με τα άρθρα 3, στοιχείο στ, και 5, να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι απαγορεύει στα κράτη μέλη να θεσπίζουν μέτρα, ικανά

να επηρεάσουν την ελεύθερη άσκηση του ανταγωνισμού. Ο περιορισμός στο επίπεδο της λιανικής πωλήσεως του ανταγωνισμού επί των τιμών, ο οποίος είναι πάντως ελεύθερος στο επίπεδο των εκδοτών, πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα των άρθρων 30 και επόμενων, τα οποία είναι και τα μόνα που μπορούν να ληφθούν υπόψη στην προκειμένη περίπτωση.

12 Η Επιτροπή θεωρεί ότι τα άρθρα 3, στοιχείο στ, και 5 δεν είναι δυνατό να ερμηνευτούν έτσι, ώστε να αποστερούν τα κράτη μέλη από οιαδήποτε εξουσία στον οικονομικό τομέα, απαγορεύοντάς τα να παρεμβαίνουν στην ελεύθερη άσκηση του ανταγωνισμού. Δεδομένου ότι το άρθρο 85 δεν αφορά παρά συμπεριφορά επιχειρήσεων και όχι κρατικά μέτρα, η θέσπιση κρατικών μέτρων ενδέχεται να συνιστά παράβαση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το άρθρο 5, παράγραφος 2, της Συνθήκης μόνο στην εξαιρετική περίπτωση κατά την οποία τα κράτη μέλη επιβάλλουν ή διευκολύνουν τη σύναψη απαγορευμένων συμφωνιών ή επιτείνουν τις συνέπειές τους, με την επέκτασή τους και σε τρίτους, ή περαιτέρω επιδιώκουν τον ειδικό σκοπό να παρέχουν σε επιχειρήσεις τη δυνατότητα να μη τηρούν τους κοινοτικούς κανόνες περί ανταγωνισμού. Επομένως, το αν ρύθμιση όπως η επίδικη συμβιβάζεται με τη Συνθήκη πρέπει να εξετάζεται αποκλειστικά στο πλαίσιο των άρθρων 30 και επόμενων.

13 Σύμφωνα με τον εξαγγελλόμενο από το άρθρο 3, στοιχείο στ, της Συνθήκης στόχο, είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά και απαγορεύονται, δυνάμει του άρθρου 85, παράγραφος 1, όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς και ιδίως εκείνες οι οποίες συνίστανται στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής. Η διάταξη αυτή αφορά συνεπώς συμφωνίες, αποφάσεις και εναρμονισμένη πρακτική πολλών επιχειρήσεων που αντίκεινται στον ανταγωνισμό, υπό την επιφύλαξη των παρεκκλίσεων που εγκρίνει η Επιτροπή δυνάμει του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

14 Μολονότι αληθεύει ότι οι κανόνες περί ανταγωνισμού αφορούν τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων και όχι μέτρα νομοθετικής ή κανονιστικής φύσεως των κρατών μελών, τα τελευταία οφείλουν πάντως, δυνάμει του άρθρου 5, παράγραφος 2, της Συνθήκης, να μη θίγουν με την εθνική νομοθεσία τους την πλήρη και ομοιόμορφη εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, ούτε τις έννομες συνέπειες των πράξεων που θεσπίζονται προς εκτέλεσή του, επιπλέον δε να μη λαμβάνουν ή διατηρούν σε ισχύ μέτρα, έστω και υπό μορφή νομοθετικής ή κανονιστικής πράξεως, ικανά να εξαλείψουν την πρακτική αποτελεσματικότητα των κανόνων περί ανταγωνισμού που ισχύουν για τις επιχειρήσεις (πρβλ. αποφάσεις της 13ης Φεβρουαρίου 1969 στην υπόθεση 14/68, Walt Wilhelm και λοιποί, Recueil 1969, σ. 1, και της 16ης Νοεμβρίου 1977 στην υπόθεση 13/77, Inno κατά ATAB, Recueil 1977, σ. 2115).

15 Στη συγκεκριμένη πάντως περίπτωση νομοθετική ρύθμιση όπως η επίδικη δεν αποβλέπει στο να επιβάλει τη σύναψη συμφωνιών μεταξύ εκδοτών και λιανοπωλητών ή άλλης μορφής συμπεριφορά, σαν αυτές που προβλέπονται στο άρθρο 85 της Συνθήκης: αντίθετα, επιβάλλει την υποχρέωση μονομερούς καθορισμού των τιμών λιανικής πωλήσεως από τους εκδότες εισαγωγείς. Υπό τις περιστάσεις αυτές, το ερώτημα είναι αν η εθνική ρύθμιση που καθιστά περιττές τις μορφές συμπεριφοράς των επιχειρήσεων που απαγορεύει το άρθρο 85, παράγραφος 1, αναθέτοντας στους εκδότες ή εισαγωγείς βιβλίων την ευθύνη να καθορίζουν ελεύθερα τις τιμές τους και να τις καθιστούν υποχρεωτικές στο στάδιο της λιανικής πωλήσεως, θίγει την πρακτική αποτελεσματικότητα του άρθρου 85 και κατά συνέπεια αντίκειται στο άρθρο 5, παράγραφος 2, της Συνθήκης.

16 Στο πλαίσιο αυτό πρέπει να παρατηρηθεί ότι η Γαλλική Κυβέρνηση επικαλείται, προκειμένου να δικαιολογήσει την επίδικη νομοθεσία, βεβαιώνοντας δε συνάμα ότι το άρθρο 85 της Συνθήκης δεν εφαρμόζεται στα νομοθετικής φύσεως μέτρα, ότι η εν λόγω νομοθεσία αποσκοπεί στην προστασία του βιβλίου, ως πολιτιστικού στυλοβάτη κατά των αρνητικών επιπτώσεων που συνεπάγεται για την ποικιλία και το μορφωτικό επίπεδο των εκδόσεων ο άγριος ανταγωνισμός επί των λιανικών τιμών. Περαιτέρω, ο επίδικος νόμος είναι αναγκαίος για τη μη εξαφάνιση των ειδικευμένων βιβλιοπωλείων ενώπιον του ανταγωνισμού που ασκούν άλλοι δίαυλοι διανομής που στηρίζονται στην πολιτική των μειωμένων εμπορικών περιθωρίων και της διανομής περιορισμένου αριθμού τίτλων, καθώς και για την αποφυγή της δυνατότητας ορισμένων μεγαλοδιανομέων να επιβάλουν στους εκδότες την εκλογή τους εις βάρος των ποιητικών, επιστημονικών και των βιβλίων δημιουργίας. Πρόκειται επομένως για απαραίτητο μέτρο διαφυλάξεως του βιβλίου ως μορφωτικού μέσου αντίστοιχου με τα εφαρμοζόμενα στα περισσότερα κράτη μέλη συστήματα.

17 Η Επιτροπή, η οποία επίσης θεωρεί ότι, ακόμη και σε συνδυασμό με το άρθρο 5, το άρθρο 85 της Συνθήκης δεν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις όπως η προκειμένη, δεν συμμερίζεται την εκτίμηση της Γαλλικής Κυβέρνησης σχετικά με την κατάσταση που επικρατεί στον τομέα του ανταγωνισμού των βιβλίων. Αμφισβήτησε τη χρησιμότητα και σκοπιμότητα των ειδικών εθνικών ρυθμίσεων για την αγορά των βιβλίων. Πάντως, η Επιτροπή δέχτηκε ότι στα περισσότερα κράτη μέλη υφίστανται συμφωνίες και πρακτική των εκδοτών και των βιβλιοπωλών που αφορούν τη διατίμηση για τη λιανική πώληση βιβλίων, παρόλον ότι τα οικεία εθνικά συστήματα εμφανίζουν σημαντικές διαφορές από το ένα κράτος μέλος στο άλλο στο θέμα των όρων και των λεπτομερειών εφαρμογής της.

18 Σημειωτέον ότι η Επιτροπή, η οποία εξήγγειλε δημόσια την πρόθεσή της να προβεί σε μελέτη του συνόλου των εν λόγω συστημάτων και πρακτικών, δεν μπόρεσε ακόμη ούτε να περατώσει τη μελέτη αυτή, ούτε να καθορίσει μια κατευθυντήρια γραμμή συμπεριφοράς στο θέμα της άσκησης συναφώς των εξουσιών που της παρέχει η Συνθήκη και ο κανονισμός 17. Αλλ' ούτε και πρωτοβουλία ανέλαβε μέχρι σήμερα, δεδομένου

ότι δεν πρότεινε καμιά ενέργεια σε επίπεδο Συμβουλίου. Τέλος, δεν κίνησε καμιά διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης με σκοπό την απαγόρευση των εθνικών συστημάτων ή πρακτικών καθορισμού των τιμών των βιβλίων.

19 Η μοναδική απόφαση της Επιτροπής σχετικά με τον καθορισμό των τιμών πωλήσεως των βιβλίων, η οποία έδωσε λαβή για την έκδοση της απόφασης του Δικαστηρίου της 17ης Ιανουαρίου 1984 (VBVB και VBBB κατά Επιτροπής, συνεκδικασθείσες υποθέσεις 43 και 63/82, Συλλογή 1984, σ. 19), αφορά διεθνική συμφωνία μεταξύ επαγγελματικών οργανώσεων δύο κρατών μελών, την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν συμβιβάζεται με το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Πρέπει να υπομνηστεί ότι, με την ίδια απόφαση, το Δικαστήριο έκρινε ότι η εθνική νομοθεσία ή η δικαστική πρακτική, ακόμη κι αν υποτεθεί πως είναι κοινή σε όλα τα κράτη μέλη, δεν μπορεί να υπερισχύσει της εφαρμογής των κανόνων περί ανταγωνισμού της Συνθήκης. Πάντως, ούτε η Επιτροπή, ούτε το Δικαστήριο έλαβαν θέση με τις αποφάσεις τους επί του συμβιβαστού προς το άρθρο 85 της Συνθήκης καθαρά εθνικών συμφωνιών καθορισμού των τιμών.

20 Υπό τις περιστάσεις αυτές, πρέπει να γίνει γνωστό ότι καμιά κοινοτική πολιτική ανταγωνισμού δεν υφίσταται μέχρι σήμερα σχετικά με τα αμιγώς εθνικά συστήματα ή πρακτικές στον τομέα των βιβλίων, που τα κράτη μέλη να είναι υποχρεωμένα να τηρούν δυνάμει του καθήκοντός τους να απέχουν από κάθε μέτρο που δύναται να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των σκοπών της Συνθήκης. Από αυτό έπεται ότι στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, οι υποχρεώσεις των κρατών μελών που απορρέουν από το άρθρο 5, σε συνδυασμό με τα άρθρα 3, στοιχείο στ, και 85 της Συνθήκης, δεν είναι επαρκώς προσδιορισμένες, ώστε να απαγορεύεται σ' αυτά να θεσπίζουν νομοθετικά μέτρα όπως τα επίδικα, σχετικά με τον ανταγωνισμό επί των τιμών λιανικής πωλήσεως των βιβλίων, υπό τον όρο πάντως ότι τα νομοθετικά αυτά μέτρα δεν παραβιάζουν τις λοιπές ειδικές διατάξεις της Συνθήκης και ιδίως εκείνες που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων που κατά συνέπεια πρέπει να εξεταστούν.

Ως προς την εφαρμογή των άρθρων 30 και 36 της Συνθήκης

21 Η Επιτροπή θεωρεί ότι η επίδικη νομοθεσία συνιστά μέτρο αποτελέσματος ισοδύναμου προς ποσοτικό περιορισμό επί των εισαγωγών, το οποίο απαγορεύει το άρθρο 30 της Συνθήκης. Όσον αφορά τα εισαγόμενα βιβλία, ο νόμος της 10ης Αυγούστου 1981 περιλαμβάνει δύο χωριστές διατάξεις που εφαρμόζονται στα εισαγόμενα βιβλία, και συγκεκριμένα τη διάταξη κατά την οποία η τιμή των εισαγόμενων βιβλίων καθορίζεται από τον εισαγωγέα — εννοείται βέβαια ότι ο κύριος αντιπρόσωπος του βιβλίου θεωρείται προς το σκοπό αυτό ως εισαγωγέας — και εκείνη, κατά την οποία, όταν πρόκειται για εισαγωγή βιβλίων που έχουν εκδοθεί στη Γαλλία, η τιμή πωλήσεως πρέπει να είναι τουλάχιστον ίση προς την τιμή που καθορίζει ο εκδότης. Καθιστώντας αδύνατο για τους εισαγωγείς να ακολουθήσουν λιγότερο υψηλές τιμές και απο-

στερώντας τους τη δυνατότητα διεισδύσεως στη γαλλική αγορά μέσω του ανταγωνισμού επί της τιμής, οι σχετικές διατάξεις παρεμποδίζουν τις εισαγωγές. Η Leclerc εκφράζει κατ' ουσία την ίδια άποψη.

22 Κατά τη Γαλλική Κυβέρνηση, νομοθεσία όπως η επίδικη δεν αντίκειται στο άρθρο 30. Τα κράτη μέλη διατηρούν την ευχέρεια να ρυθμίζουν το εσωτερικό τους εμπόριο. Ο περιορισμός του ανταγωνισμού επί των τιμών στο επίπεδο της λιανικής πωλήσεως δεν συνεπάγεται οιαδήποτε παρακώλυση των εισαγωγών. Τόσο τα εισαγόμενα όσο και τα εθνικά βιβλία αντιμετωπίζονται σχετικά με πανομοιότυπο τρόπο. Ως προς τον καθορισμό της τιμής από τον κύριο αντιπρόσωπο, την ευθύνη για τον καθορισμό της τιμής των ξένων βιβλίων φέρει εκείνος που ασκεί στην εσωτερική αγορά τις εμπορικές δραστηριότητες που αντιστοιχούν σ' εκείνες του εκδότη για τη διάδοση των ημεδαπών βιβλίων. Η σχετική με τα εκδιδόμενα στη Γαλλία και επανεισαγόμενα βιβλία διάταξη συνιστά απαραίτητο συμπλήρωμα για τη συνοχή του συνολικού συστήματος που καθιερώνει η νομοθεσία και για την αποφυγή καταστρατηγήσεως του νόμου μέσω της επανεισαγωγής βιβλίων.

23 Πρέπει να υπομνηστεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ, απαγορεύονται στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών οι ποσοτικοί περιορισμοί επί των εισαγωγών, καθώς και όλα τα μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, βάσει του εν λόγω άρθρου, νοείται ότι ως μέτρο ισοδύναμου αποτελέσματος προς ποσοτικούς περιορισμούς πρέπει να θεωρείται κάθε εθνικό μέτρο ικανό να παρεμβάλει άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά, εμπόδια στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Αυτό συμβαίνει ιδίως επί εθνικής ρυθμίσεως που αντιμετωπίζει κατά τρόπο διαφορετικό τα εθνικά προϊόντα από τα εισαγόμενα ή που αποθαρρύνει την κατά οιονδήποτε τρόπο διάθεση στην αγορά των εισαγόμενων προϊόντων σε σχέση με τα εθνικά.

24 Υπό το πρίσμα αυτό, στην προκειμένη περίπτωση παρίσταται ανάγκη να εξεταστούν δύο διαφορετικές καταστάσεις επί των οποίων εφαρμόζεται η επίδικη στην κύρια δίκη νομοθεσία, και συγκεκριμένα αφενός η κατάσταση που δημιουργείται από εκδιδόμενα σε άλλο κράτος μέλος βιβλία και εισαγόμενα στο οικείο κράτος μέλος, αφετέρου δε η κατάσταση που δημιουργείται από εκδιδόμενα στο ίδιο το οικείο κράτος μέλος και επανεισαγόμενα αφού προηγουμένως έχουν εξαχθεί σε άλλο κράτος μέλος.

25 Στο βαθμό που νομοθετική ρύθμιση όπως η επίδικη στην κύρια δίκη εφαρμόζεται στα βιβλία τα οποία εκδίδονται σε άλλο κράτος μέλος και εισάγονται στο οικείο κράτος μέλος, πρέπει να γίνει δεκτό ότι διάταξη, κατά την οποία εναπόκειται στον εισαγωγέα του βιβλίου, ο οποίος οφείλει να προβεί στις διατυπώσεις σχετικά με την προβλεπόμενη από το νόμο κατάθεση, δηλαδή στον κύριο αντιπρόσωπο, να καθορίσει την τιμή πωλήσεώς του, μεταθέτει την ευθύνη καθορισμού της τιμής πωλήσεως σε επιχειρηματία, ο οποίος παρεμβαίνει σε άλλο στάδιο της εμπορικής αλυσίδας απ' ό,τι ο εκδότης και καθιστά αδύνατο για οιονδήποτε άλλο εισαγωγέα του ίδιου βιβλίου να

διαθέσει το βιβλίο στην αγορά του κράτους εισαγωγής στην τιμή πωλήσεως που κρίνει ότι ενδείκνυται σε σχέση με την τιμή κόστους του κράτους εκδόσεως. Επομένως, αντιθέτως προς ό, τι ισχυρίζεται η Γαλλική Κυβέρνηση, η διάταξη αυτή δεν περιορίζεται στην εξομοίωση του καθεστώτος των εισαγόμενων βιβλίων προς εκείνο των ημεδαπών, αλλά δημιουργεί για τα εισαγόμενα βιβλία διαφορετική ρύθμιση, ικανή να παρεμποδίσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Η διάταξη αυτή πρέπει επομένως να θεωρηθεί ως μέτρο ισοδύναμου αποτελέσματος που απαγορεύει το άρθρο 30 της Συνθήκης.

26 Αντίθετα, όσον αφορά την εφαρμογή της εν λόγω νομοθεσίας επί των βιβλίων που εκδίδονται στο ίδιο το οικείο κράτος μέλος και επανεισάγονται, αφού προηγουμένως εξαχθούν σε άλλο κράτος μέλος, διάταξη, η οποία για την πώληση των εν λόγω βιβλίων επιβάλλει την τήρηση της τιμής πωλήσεως που καθορίζει ο εκδότης, δεν συνιστά ρύθμιση που εισάγει διάκριση μεταξύ των ημεδαπών και των εισαγόμενων βιβλίων. Πάντως, η διάταξη αυτή θίγει τη διάθεση στην αγορά των επανεισαγόμενων βιβλίων στο βαθμό που στερεί τον εισαγωγέα του βιβλίου αυτού από τη δυνατότητα να μετακυλίσει στη λιανική τιμή του το πλεονέκτημα της ευνοϊκότερης τιμής που πέτυχε στο κράτος μέλος εξαγωγής. Επομένως, συνιστά μέτρο αποτελέσματος ισοδύναμου με ποσοτικό περιορισμό επί των εισαγωγών που απαγορεύει το άρθρο 30.

27 Πρέπει να προστεθεί ότι η διαπίστωση αυτή δεν ισχύει στις περιπτώσεις κατά τις οποίες από αντικειμενικά στοιχεία αποδεικνύεται ότι τα οικεία βιβλία εξήχθησαν αποκλειστικά για να επανεισαχθούν με σκοπό την αποφυγή νομοθεσίας όπως η επίδικη.

28 Προκειμένου να δικαιολογήσει τις δύο επίδικες διατάξεις, η Γαλλική Κυβέρνηση επικαλέστηκε και τις επιτακτικές ανάγκες προασπίσεως των συμφερόντων των καταναλωτών. Προς τούτο, αναφέρθηκε στην προαναφερθείσα άποψή της σχετικά με την ανάγκη προστασίας του βιβλίου ως μορφωτικού στυλοβάτη.

29 Επ' αυτού, πρέπει να γίνει δεκτό ότι εθνική ρύθμιση, η οποία υποχρεώνει τους εμπόρους να τηρούν ορισμένες τιμές για τη λιανική πώληση και η οποία θίγει τη διάθεση των εισαγόμενων στην αγορά προϊόντων, δεν μπορεί να δικαιολογηθεί παρά μόνο για τους προβλεπόμενους από το άρθρο 36 της Συνθήκης ΕΟΚ λόγους.

30 Επειδή συνιστά παρέκκλιση από θεμελιώδη κανόνα της Συνθήκης, το άρθρο 36 επιδέχεται στενή ερμηνεία και δεν μπορεί να επεκταθεί σε στόχους που δεν απαριθμούνται ρητά. Μεταξύ των απαριθμούμενων στο άρθρο αυτό λόγων δεν περιλαμβάνονται ούτε η προάσπιση των συμφερόντων των καταναλωτών, ούτε η προστασία της δημιουργίας και της μορφωτικής πολυφωνίας στον τομέα του βιβλίου. Από αυτό έπεται ότι οι προβαλλόμενες από τη Γαλλική Κυβέρνηση δικαιολογίες δεν μπορούν να γίνουν δεκτές.

31 Κατόπιν αυτών, πρέπει να δοθεί στο ερώτημα που υπέβαλε το Cour d'appel του Poitiers η ακόλουθη απάντηση:

— Στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, το άρθρο 5, παράγραφος 2, σε συνδυασμό με τα άρθρο 3, στοιχείο στ, και 85 της Συνθήκης, δεν απαγορεύει στα κράτη μέλη να θεσπίζουν νομοθεσία, κατά την οποία η λιανική τιμή πωλήσεως των βιβλίων πρέπει να καθορίζεται από τον εκδότη ή του εισαγωγέα του βιβλίου και επιβάλλεται σε όλους τους λιανοπωλητές, υπό τον όπο πάντως ότι η νομοθεσία αυτή τηρεί τις λοιπές ειδικέσ διατάξεις της Συνθήκης και ιδίως εκείνες που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων.

— Στο πλαίσιο μιας τέτοιας εθνικής νομοθεσίας, συνιστούν μέτρα αποτελέσματος ισοδύναμου με ποσοτικό περιορισμό επί των εισαγωγών, τα οποία απαγορεύει το άρθρο 30 της Συνθήκης, οι διατάξεις

— κατά τις οποίες ο καθορισμός της λιανικής τιμής πωλήσεως του βιβλίου εναπόκειται στον εισαγωγέα, δηλαδή στον κύριο αντιπρόσωπο, ο οποίος οφείλει να προβεί στις διατυπώσεις σχετικά με την προβλεπόμενη από το νόμο κατάθεση ενός αντιτύπου του βιβλίου αυτού,

— ή που επιβάλλουν, όσον αφορά την πώληση βιβλίων που εκδίδονται στο ίδιο το οικείο κράτος μέλος και επανεισάγονται, αφού προηγουμένως εξαχθούν σε άλλο κράτος μέλος, την τήρηση της τιμής πωλήσεως που καθορίζει ο εκδότης, εκτός αν από αντικειμενικά στοιχεία αποδεικύεται ότι τα εν λόγω βιβλία εξήχθησαν με αποκλειστικό σκοπό την επανεισαγωγή τους και την κατ' αυτόν τον τρόπο καταστρατήγηση της εν λόγω νομοθεσίας.

Επί των διακαστικών εξόδων

32 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γαλλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει έναντι των διαδίκων της κύριας δίκης το χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε το Cour d'appel του Poitiers, με την από 28 Σεπτεμβρίου 1983 απόφασή του, αποφαίνεται:

1) Στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, το άρθρο 5, παράγραφος 2, σε συνδυασμό με τα άρθρα 3, στοιχείο στ, και 85 της Συνθήκης, δεν απαγορεύει στα

κράτη μέλη να θεσπίζουν νομοθεσία, κατά την οποία η λιανική τιμή πωλήσεως των βιβλίων πρέπει να καθορίζεται από τον εκδότη ή τον εισαγωγέα του βιβλίου και επιβάλλεται σε όλους τους λιανοπωλητές, υπό τον όρο πάντως ότι η νομοθεσία αυτή τηρεί τις λοιπές ειδικές διατάξεις της Συνθήκης και ιδίως εκείνες που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων.

2) Στο πλαίσιο μιας τέτοιας εθνικής νομοθεσίας, συνιστούν μέτρα αποτελέσματος ισοδύναμου με ποσοτικό περιορισμό επί των εισαγωγών, τα οποία απαγορεύει το άρθρο 30 της Συνθήκης, οι διατάξεις:

— κατά τις οποίες ο καθορισμός της λιανικής τιμής πωλήσεως του βιβλίου εναπόκειται στον εισαγωγέα, δηλαδή στον κύριο αντιπρόσωπο, ο οποίος οφείλει να προβεί στις διατυπώσεις σχετικά με την προβλεπόμενη από το νόμο κατάθεση ενός αντιτύπου του βιβλίου αυτού,

— ή που επιβάλλουν, όσον αφορά την πώληση βιβλίων που εκδίδονται στο ίδιο το οικείο κράτος μέλος και επανεισάγονται, αφού προηγουμένως εξαχθούν σε άλλο κράτος μέλος, την τήρηση της τιμής πωλήσεως που καθορίζει ο εκδότης, εκτός αν από αντικειμενικά στοιχεία αποδεικνύεται ότι τα εν λόγω βιβλία εξήχθησαν με αποκλειστικό σκοπό την επανεισαγωγή τους και την κατ' αυτόν τον τρόπο καταστρατήγηση της εν λόγω νομοθεσίας.

Mackenzie Stuart Bosco Κακούρης

O'Keeffe Koopmans Everling Bahlmann Galmot Joliet

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 10 Ιανουαρίου 1985.

Ο γραμματέας

P. Heim

Ο πρόεδρος

A. J. Mackenzie Stuart